

היכלולא דצדיקיא

לקט אמרים

בעניני דעת ודעות מגדולים וצדיקים
שחל היומא דהילולא שלהם בחודש הזה

סניגורן של ישראל

הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זיעוועכי"א

בעל ה"קדושת לוי"

נלב"ע כ"ה תשרי שנת תק"ע לפ"ק

אשר נתפרסמו בגליונינו "אמונה ודעת" בשנים עברו

וכעת מופיע בקובץ נפרד

חודש תשרי תשפ"א

מערכת "השקפה ברורה"

© כל הזכויות שמורות

הערות והארות בעניני הגליון, והודעת פרטים על שיעורים וחבורות וספרים וכדו', וכמו"כ לתרומות והנצחות

יכולים לשלוח לפאקס: 03-6443567 או לאימעיל: A146556474@gmail.com

וכן אפשר להשאיר הודעות למערכת בטעל. 0747962033

לתרומות והנצחות בחו"ל אפשר להתקשר בטעל:

בארה"ב: 7003-570 (845). בלאנדאן: 8220-3507-075.

במאנטשעסטער: 07835298520. באנטווערפען: 032-4912-81276.

📖 חדש!!! ניתן לתרום בכרטיס אשראי 📖

ע"י מערכת "נדרים פלוס" בעמדות הפזורות ע"ש "אמונה ודעת"

או ע"י מערכת "נדרים פון" בטעל: 03-7630585 קאוד-5374

או העברה לחשבון בבאנק פאג"י, סניף 188, מ.ת. 105416010, ע"ש ליבוביץ לציין עבור "אמונה"

הגליון החודשי "אמונה ודעת" מופץ בעזהשי"ת באלפי העתקות

בערי ארה"ק: ירושלים, בית שמש, בני ברק, וצפת. ובחו"ל: בארה"ב, בקאנאדא, ובענגלאנד, כ"י.

הגליונות ניתן להשיג:

ירושלים: 05484-85560 | בית שמש: 05271-15507 | בני ברק: 05331-27056 | צפת: 0527698687

או באתר "השקפה ברורה" 5dbiaic79498b.site123.me

החפץ להיכנס לרשימת מקבלי הגליון מידי חודש נא לשלוח "בקשה"

לאימעיל אדרעס a146556474@gmail.com

ביאור ענין לימוד זכות והתפילה על רשעים ואפיקורסים חלק ראשון

מבארדיטשוב ותלמידי הבעל שם טוב ז"ע, שגם המה לחמו נגד הרשעים, ואף דברו בחובת הענין ללחום נגד הרשעים, ורק בינם לבין קונם למדו זכות על פושעי ישראל וכו"ל, ומוכיח כ"ז ממקורות ספרי הצדיקים בעצמם ומדבריהם ז"ל, ובכן דבר בעתו מה טוב לבאר הענין הזה אשר הוא יסוד גדול בדת והוא מענינא דיומא, ובתחילה נבוא להעתיק מדברי רביה"ק בזה בענין דעת קדשו של הרה"ק מבארדיטשוב ז"ע, ואח"כ נבוא לביאור היסודות הנ"ל מתוך מקורות הש"ס והפוסקים בס"ד.

וטרם נחלה לבאר את דעת קדשו של הרה"ק מבארדיטשוב ז"ע ראינו לעורר תחילה ענין פלא במה שידוע שבי"ד של הרה"ק מבא"ד ז"ע (כ"ה תשרי) חל גם היו"ד של מרנא החתם סופר ז"ע, והנה יש הרבה ענינים ודברי תורה שנמצא בדברי אלו שני הצדיקים שמתנבאים בסגנון אחד ממש [עני' בספר "מפי ספרים וסופרים" פרשת תרומה ח"א עמ' תס"ז בשם הרה"ק ר' יודלע' מזשיקוב ז"ע שהיה מוונה פעמים רבות והראה שבכמה מקומות דבריהם מכוונים לדבר אחד, ועיי"ש עוד בהערות שמביא כו"כ דוגמאות לזה, ועיי"ש עוד שבענין א' מביא החת"ס בשם "מקובל" אחד והוא מדברי הרה"ק מבארדיטשוב ז"ע, וכדרך החת"ס בכ"מ שמזכיר ענינים המובאים בספרי החסידות בשם המקובלים יעיי"ש].

והנה הרה"ק מבארדיטשוב ז"ע מכונה בפי כל ישראל בשם "סנגורן של ישראל" ומרן החתם סופר ז"ע נקרא בתואר האיש שהעמיד "חומת ההתבדלות" בישראל (והיו כאלה שקראו להתבדלות שבאונגארן תורת ה"חתם סופר", ולרבינו לא הי' ניתא בזה שהרי לא הי' בזה מחלוקת, אבל עכ"פ ידוע שהחת"ס היה גדול הדור שעשה כן בפועל להעמיד חומת ההתבדלות מפושעי ישראל) והציל בזה שארית ישראל מכיליון כידוע, כמו"כ ידוע מה שאמר רבינו ז"ע שמה שכתב על שער ספה"ק ויואל משה שהוא מלוקט ממקורות נאמנים בזכות אבות "ורבותי", שהתכוון במש"כ רבותי על מרנא החתם סופר ז"ע ועל מרן הדברי חיים מצאנז ז"ע.

וכ"ז מראה שעבודת שני הצדיקים האלו לא סתרו זה את זה ואדרבא שניהם השתמשו ב"ה המידות לעורר רחמים על ישראל וללחם מלחמת ה' נגד ה' נגד הפושעים, וכל עבודה ומדה ידעו האיך להשתמש בה באופן ובענין שצריך.

ברוך שהחיינו וקיימנו והגיינו לימים הנוראים ימי הרחמים והסליחות, הימים המיועדים לבקש ולדרוש את ה' בהמצאו ובהיותו קרוב, וכידוע עיקר העבודה בימים האלו הוא עבודת התפילה להתחנן לפני ה' ולבקש מלפניו על עמו ישראל שיברכם בשנה טובה וכל טוב, וכמו"כ הוא זמן שיש להתעורר בעניני בין אדם לחבירו וביותר בענין לימוד זכות על ישראל, ובפרט אשר אנו עומדים בעת המשפט לפני ה' אשר מלך במשפט יעמיד ארץ, וזה תלוי במעשינו וא"כ במדה שאדם מודד מודדים לו, ואם מקיימים בצד תשפוט עמיתך כראוי אז גם הוא זוכה במדה כנגד מדה שיזכו גם אותו בדין כנודע כ"ז מספה"ק.

והנה בחודש זה חודש תשרי חל היוםא דהילולא ד"סנגורן של ישראל" הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב ז"ע בעל "הקדושת לוי" אשר נודע מפי הצדיקים הקודמים ז"ע שעצם הזכרת שמו ואפי' השם בארדיטשוב מסוגל להשפיע ולעורר השפעת חסד ורחמים והמתקת הדינים, והיו כאלו שהקפידו תמיד להזכיר מדבריו בימים הנוראים האלו בכדי לעורר חסדים על ישראל, שזה היתה עבודתו של אותו צדיק וקדוש כידוע.

אכן יש לדעת בזה הענין מה שרביה"ק עורר אותנו בספה"ק ויואל משה (מא' ש"ש ס' קע"ה-ק"ה) ב' יסודות חזקות שיש לנו לדעת בענין זה.

יסוד הא', עלינו לדעת שח"ו להמליץ טוב על הרשעים ברבים, שנראה כמחניף להם ומחפה על מעשיהם, ורק בינו לבין קונו יש להמליץ טוב על פושעי ישראל ולהתפלל עליהם שהם ישובו בתשובה ויחזרו לשורשם להתקרב אל ה'.

יסוד הב' יש לדעת שכל זה נאמר בדוקא לענין סתם רשעים שמחמת תאותם ותוקף יצרם הרע נמשכו לעבירות ולפשעים, אבל לגבי האפיקורסים ומסיתים ומדיחים אין להמליץ טוב כלל אף לא בינו לבין קונו, ואדרבא אנו מתפללים בכל יום ולמלשינים אל תהי תקוה וכל הזדים כרגע יאבדו, ואף לא מתפללים שישובו בתשובה, ויש ע"ז לאוין הרבה מה"ת שלא ללמד עליהם זכות כלל.

ובכן ביאר רבינו באריכות את דרכו של הרה"ק

והנה זלש"ק דמרון רבינו בספה"ק בויאל משה (שם).

והנה אומרים על הבעש"ט הק' ותלמידיו הקדושים ובפרט על הק' מבארדיטשוב זי"ע שהי' דרכם להצדיק את הרשעים. יסכר פי דוברי שקר הדוברות על צדיק, על צדיקו של עולם הבעש"ט הק' ותלמידיו הקדושים מדברים עתק בגאווה ובוז, בשביל גיאותם שרוצין להתכשר בעיני העולם במה שמחניפין את הרשעים בשביל תועלתם, בוז יבוזו את תלמידי הבעש"ט הק' לתלות בהם בוקי סרוקי כאילו ח"ו היו בין אותן שקללם הכתוב בקללה נמרצת וקראם הכתוב תועבת ה' ועוזבי תורה.

בודאי שהיו מלמדין זכות ורחמים על ישראל בינם לבין קונם בתפלתם הזכה כמו שעשה מרע"ה וביטלו כמה גזירות מישראל בכוחם הנשגב, ונדברו יראי ה' איש אל רעהו באיה אופן ללמד זכות לפני השי"ת.

אבל בפני העם ובכל מקום שהי' חשש על איזה נדנוד עבירה אדרבה היו קנאים גדולים גודרי גדר ועומדים בפרץ והיו צווחין ככרוכיא נגד כל נדנוד עבירה קלה. ובפרט עוברי עבירות גדולות כמו בדורינו ר"ל היו מרוחקים מהם בתכלית הריחוק. עכלה"ק.

וממשיך רבינו להביא כמה דוגמאות בעניני קנאות מה שהרה"ק מבארדיטשוב זי"ע כתב בעצמו דאלו שאינם מתקוטטים עם הרשעים מחמת רכות טבעם ומלמדים זכות עליהם הם נקראים "עוזבי תורה", ואשר "שומרי התורה" שהם הצדיקים הלוחמים מלחמת ה' כראוי, מתגרים בהם, באותם עוזבי התורה, ועוד הרבה עניני קנאות ממונו ומשארי תלמידי הבעש"ט הק', ובס"ד בגליון הבאה נמשיך בהבאת הדברים ובביאורם.

לעילוי נשמת

רב האי גאון וצדיק המפורסם בגדלות תורתו ועבודתו, חסידא ופרישא, נהודא נפישא, לוחם מלחמת ה' בעוז ובגבורה, הרביץ תורה וידאא טהורה, תלמיד חביב למרון דביה"ק מסאטמאר זי"ע, והיה דולה ומשקה מתורתו לאחרים, והלך בדרכו הק' להעמיד הדת על תילה, לגדוד גדר ולעמוד בפרץ, "ושפתי בהן ישמרו דעת" ורבים השיב מעוזן,

הגאון הגדול רבי אליהו ב"ץ זצ"ל

גאב"ד דק"ק יטב לב ד'סאטמאר בני ברק ושיכון קרית יואל יצ"ו

ובעל ספרי "דאש אליהו" על שו"ת ומועדים

בן הגה"צ מוה"ד אברהם שלמה זצ"ל גאב"ד ד'סקאווא וק"ק סאטמאר ב"ב

עלה בסעדה השמימה בעצם יום הכיפורים תשע"ט לפ"ק

זכרו הבהיר לא ימוש מאתנו, ומה כאן עמד ומשמש להיות לנו נר לדגלינו ומאיר נתיבותינו, וליהנות ממנו עצה ותושיה, אף שם עומד ומשמש, וזכותו הגדול יעמוד לנו ממדומים, שנוכל לילך בדרך הסלולה לנו מרבוה"ק מדור דורים, באורחות הישרים והנכוחים ולהרבות כבוד שמים, עד ביאת ינון בב"א.

ביאור ענין לימוד זכות והתפילה על רשעים ואפיקורסים חלק שני

תמצית הדברים מגלינות הקודמים: בספה"ק ויאל משה מאמר שלש שבועות בסימנים קע"ז-קפ"ה מברר רבינו ב' יסודות חזקות שיש לנו לדעת בענין הלימוד זכות והתפילה על הרשעים והאפיקורסים, הא' שאסור להמליץ טוב על הרשעים בפרהסיא שנראה כמחניפם ומחפה על מעשיהם, ורק בינו לבין קונו מותר, הב' שעל אפיקורסים אסור ללמד זכות כלל, שהרי אף בתפילה אנו מתפללים להשי"ת על איבודם בברכת ולמלשינים, והבאנו את דברי רביה"ק כמה שהנגררים אחרי הציונים תולים א"ע על תלמידי בעש"ט הק' ובפרט על הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע שנודע כ"סגורן של ישראל" בענין זה, ורבינו מוכיחם על פניהם שזה הוצאת לעז על הצדיקים ואדרבא היו מלמדים זכות רק בינם לבין קונם כנ"ל אבל היה מדברים הרבה על שנאת הרשעים והתבדלות מהם ושאר דברי תוכחה, וכעת נבוא להביא ממה שהביא דוגמאות מדבריו בענין זה:

דברי ה"קדושת לוי" בגדל החובה להתקוטט עם הרשעים

הנה בסימן קע"ח הביא רביה"ק דברים נוראים ומבהילים מדברי הרה"ק בעל קדושת לוי זי"ע בגדל חומר הדברים עד כמה מוטלת עלינו החובה להתקוטט עם הרשעים ולמחות כנגדם, והוא בספר "אור האמת" (הנקרא גם "אמרי צדיקים") שהרה"ק מבארדיטשוב כתבן בכתי"ק ממה ששמע מרבו הקדוש המגיד ממעזריטש זי"ע

ספר זה נדפס לראשונה בשנת תרנ"ט בהסכמות הנלהבות מגדולי וצדיקי הדור, וד"ת האלו נמצאים כבר בספר "אור תורה" (באות תמ"א) מתורת המגיד ממעזריטש זיע"א, שי"ל עוד בשנת תקס"ד לפ"ק, והרה"ק הבעל התניא בספרו ליקוטי תורה (פ' בהעלותך, דף ל"ב ע"ג) מביא ד"ת משם (וז"ל וע"י בספר אור תורה מהרב המגיד נ"ע וכו') והובא גם בספר "ליקוטים יקרים" (במהדורות ישיבת תולדות אהרן באות רנ"ו)^א.

ודבריו מסובבים על דבר הגמ' בברכות (ז' ע"ב) דאיתא

א. וכמו שכתב בהקדמת הספר בזה"ל:

ברוך הוא אלקינו שהחיינו וקימנו והגיענו לאור עולם תעלומות חכמה, אור זרוע לצדיקים ולישרי לב, אור טמור ונעלם, מתנה טובה שבבית גנוז, כמוס וחתום באוצרות, והנה לספר בשבח הספר ומחברו אך למותר, כי מי יהלל השמש בתקופתה, אך אספיה סיבת השתלשלות הכתבים לידי. אא"ז הרב הצדיק הקדוש מו"ה צבי חסיד זצ"ל מיאמפאלא רוסיא, היה תלמיד הרב הצדיק הקדוש מו"ה חיים מקראסנע צוקל"ה, ואחר פטירתו היה משותף מימיו של הרב הגאון קדוש ד' מכובד מו"ה לוי יצחק צוקללה"ה האבד"ק ברדיטשוב, וכל דברי רבותיו הקדושים אשר מאריות גברו ומנשרים קלו לעשות רצון קונם וחפץ צורם, אשר הקשיב מפיהם כתב עלי ספר לזכרון לדור אחרון.

זאת ועוד אחרת לרבו, הגה"ק מברדיטשוב זצ"ל היה תכריך כתבים אשר כתב לעצמו זיקוקין דנור דנפקין מפום עיר וקדיש מן שמאי נחית, ה"ה רבו האשל הגדול רבן של כל בני הגולה, מופת הדור והדרו, נזר הקודש, מו"ה דוב בער המגיד הגדול ממעזריטש זצ"ל זי"ע, אשר דבריו האירו תבל, ותהלת תורתו מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, הוא גלי עמיקתא ומסתרתא. וירא תלמידו הגאון הקדוש מברדיטשוב זי"ע את האור כי טוב, ואת אמריו כי נעמו, רשם לעצמו כל דבריו הקדושים והטהורים. ואא"ז בהיותו אהוב וחביב לרבו הגה"ק בעל קדושת לוי זצ"ל, מסר אליו רבו הכתבים שיעתיקם לעצמו, וכן עשה אא"ז, והעתיקם מעצם כתי"ק של הה"ק בעל קדושת לוי זצ"ל ואחרי אשר נשלמה מלאכת הקודש העתקת הספר

אתם מחשים, והלא אתם צדיקים וקנאים ושלמים, למה לא תקנאו נקמת ד'.

וזהו פי' יתגרו בם, ר"ל הכת הב' מתגרים עם הכת הא' לשם שמים שיעמדו ג"כ בפרץ עמהם, להלחם כנגד אויבי ד'. והנה הכת הא' מחמת רכות טבעם אינם רואים חוב ברשעים ומהפכים בזכותם, ומשיבים אולי לא היה כך כאשר מרינים עליהם, או זכות אחר. או מזכירים מדות טובות שיש לרשעים הנ"ל, וזה יהללו רשע, ר"ל מחמת טבעם מהפכים בזכותם, ועוד אומרים אי אפשר להעמיד הדת על תלה, ועוד הנה לישראל וכו' (שבת קמ"ח ע"ב, ביצה ל' ע"א). ומחמת כל אלו הטענות נמנעים לו מלהוכיח. אבל עכ"ז אף על פי שהם צדיקים הכתוב קורא אותם עוזבי תורה, תורה הוא לשון הוראה ומוסר, וכת הב' נקראו. שומרי תורה, וזו עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בם, ר"ל מתגרים בם, מתגרים עם הכת הא' הנקרא עוזבי תורה.

נמצא לפי פי' הנ"ל, אינו מפורש בקרא שמצוה להתגרות ברשעים, כי מ"ש יתגרו בם, קאי שמתגרים עם הצדיקים הראשונים כנ"ל, לכך לא אמר לשון חיוב או מצוה, שאינו מפורש בקרא, אך ההיתר ממילא משתמע, מדקאמר עוזבי תורה יהללו רשע כנ"ל, מחמת התגרה שנפלה בין כתות הצדיקים, א"כ מוכרח שמותר להתגרות ברשעים כנ"ל. מהרב מורינו הנ"ל נר"ו, עכלה"ק.

ביסוד זה שמחויבים למחות נגד הרשעים לא היה שום פלוגתא בין החסידים למתנגדים

ורביה"ק הוסיף על זה בזה"ל, הדיבורים האלו יצאו מפה קדוש המגיד הקדוש ממעזריטש זי"ע אבי החסידים, אשר על ידו התפשט דרך הבעש"ט בעולם, והקדוש מבארדיטשוב שהיה דרכו ללמד זכות על ישראל, רשם זה לעצמו מתורת רבו הקדוש, אשר אף צדיקים גמורים, אם אינם לוחמים עם עוברי עבירה

שם מימרא דר' יוחנן בשם רשב"י, וברייתא בשם ר' דוסתאי ב"ר מתון, דמותר להתגרות ברשעים בעוה"ז מהאי קרא דעוזבי תורה וגו', וקאמר ואם לחשך אדם לומר והא כתיב (תהלים ל"א א') אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה. אמור לו מי שלבו נקפו אומר כן, (ופירש"י הירא מעבירות שבידו) אלא אל תתחר במרעים להיות כמרעים וכו', יע"ש עוד

ונעתיק בכאן את דבריו הק' מבפנים הספר, שרבינו קיצר קצת בלשוננו² (וכמ"ש וזה לשונו בקיצור וכו') וזלש"ק:

מותר להתגרות ברשעים בעוה"ז. שנאמר (משלי כ"ח ד') עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בם, ואם לחשך וכו' ויש לדקדק מה הענין מותר דקאמר, הוה ליה לומר מצוה או חיוב הוא, דנפקא מקרא, כמו שאר מצות וחייב דרבנן דאסמכיהו אקרא, כמו חייב אדם להקביל פני רבו (ר"ה ט"ז ע"ב) וכיוצא. ועוד קשה על לשון הפסוק, הלא עוזבי התורה הם רשעים, והשומרים הם צדיקים, והוה ליה לומר רשעים יהללו רשע וצדיקים וכו'. ועוד רישא דקרא אמר בלשון יחיד, וסיפא דקרא אמר לשון רבים יתגרו בם, הוה ליה לומר בתרוייהו לשון חד.

וי"ל דבאמת הכתוב מדבר בין ברישא בין בסיפא בצדיק. כי הנה יש תרי גווני צדיקים, יש צדיק שהוא עוסק בתורה וגמילת חסדים ומקיים כל התורה, אך הוא צדיק לעצמו ולא לאחרים להחזירים למוטב, ואף על פי שהוא מצוה א' ממצות התורה שנאמר (ויקרא י"ט י"ז) הוכח הוכיח כו'. עכ"ז מגודל רכות טבעם ומזגם הטבע הטוב, אין יכול לומר לא עשית כהוגן וכשורה. ויש צדיקים העומדים בפרץ ומתגרים תמיד בעושי עולה, ומוכיחים ומחריפים אותם בתמידות על מעשיהם המכוערים, כמ"ש (תהלים קל"ט כ"א) בתקוממין אתקוטט כו'. והנה לכת הצדיקים הב' הכל שונאים אותם ביותר, להיות שרואים שכת הראשונה הם צדיקים גמורים ושותקים, מסתמא אינם רשעים כ"כ כמו שמחזיקים הכת הב', ומכח זה מריבים ומתגרים הכת הב' עם הכת הא', מדוע

מהחל ועד כלה, השיב עצם הכת"י למורו הקדוש זי"ע, ואחרי פטירתו היה שריפה גדולה בברדיטשוב, ונשרפו הכתבים בתוך ביהמ"ד שלו. ורק בבית אא"ז זצ"ל היתה לפליטה, והברכה הזאת אנכי נתן לפניכם היום.

[חתום ע"ז משה מרדכי לב טוב מדוגיווקע במו"ה חיים בן לאותו צדיק הרה"ק צבי חסיד מיאמפאלא זצ"ל]

ב. ורבינו ציין לדף ג"ט ע"ב שכן הוא בדפוס זיטאמיר שי"ל שנת תרס"א לפ"ק, ובדפוס הראשון (הוסיאטין) משנת תרנ"ט לפ"ק הוא בדף ע"ב עמוד א' וב'.

ג. באור תורה נוסף - כמו שאמרו רז"ל (כתובות ק"ה ע"ב) האי צורבא מדרבנן דמרחמין ליה בני מתא וכו', ומחמת זה שונאים אותם ביותר.

לגבי אפיקורסים אפילו בינו לבין קונו אין ללמד עליהם זכות

ודבר ברור שכל הנזכר לעיל לא נצרכה אלא בסתם רשעים בעבירות, ושיש גם מקום לומר אולי אינם רשעים כל כך, כמו שכתוב בספר אור האמת שהבאתי (שם), שהוא אחת מן הטענות של אותן שאינם לוחמים מחמת רכות טבעם, שאולי אינו כן כמו שאומרים¹.

אבל היכא שהמדובר הוא ממינים ואפיקורסים מפורסמים, וגם מסיתים ומדיחים, שמעבירים מאות אלפים ורבבות מישראל מהתורה הקדושה, וממלאים כל העולם במינות ואפיקורסות רחמנא ליצולן, בזה לא נסתפק שום אדם מעולם, שכל מי שיש לו קצת אמונה בהשי"ת ובתורתו הקדושה, אי אפשר לו לעמוד מן הצד, שלא לבוא לעזרת ה' בגבורים, ללחום עם הלוחמים עם השי"ת בכל אופן ואופן, ועליהם לא נאמר בשום מקום ללמד עליהם זכות², אף בתפלה בלחש בינו לבין קונו³, שהרי אדרבה תקנו חכמינו ז"ל ברכת ולמלשינים שבבילם (עי' ברכות כ"ח ע"ב)⁴, עכ"ל⁵.

מחמת רכות טבעם, ויש להם טענות אולי אינם רשעים כמו שאומרים, אף על פי כן קראם הכתוב עוזבי תורה, והשומרי תורה מתגרים עם אותן הצדיקים עבור שאינם מקנאים קנאת ה' צבאות, ומבואר בזה דרך הבעש"ט הקדוש, לא כאשר אומרים המחניפים לרשעים, ואינם יודעים מה מפטפטים, עכ"ל⁶.

ועיי"ש בפנים דברי רבינו שמביא אח"כ כו"כ העתקות מספרי חסידות (ספה"ק זרע קודש להרה"ק מראפשיטץ ז"ע, וספה"ק מעין גנים להרה"ק בעל הבני יששכר ז"ע) דברים נוראים וחריפים בחובת השנאה לרשעים והתבדלות מהם, יעו"ש.

ובסימן קפ"ב כתב רבינו בזה"ל:

והנה מה שהבאתי לעיל (סי' קע"ח) מהמגיד הקדוש ממעזריטש, שפירש ושומרי תורה יתגרו במ (משל כ"ח ד'), שרצה לומר במ ובמהללם, כן פירש גם הגר"א ז"ל (בביאורו על משלי שם). ובזה נתכווננו שניהם לדבר אחד, כי בעיקר התורה ויסודותיה היה כוונת שניהם בלתי לה' לבדו⁷.

ד. ועי' גם בספר מגיד תעלומה עמ"ס ברכות (ז' ע"א) (להרה"ק בעל בני יששכר) דע"כ בפשטות צ"ל דמש"כ יתגרו במ קאי על העוזבי תורה המהללים את הרשע יע"ש.

ה. ורבינו מוכיח בזה להוציא מלבם של אלו הנגזרים אחרי האפיקורסים התולים את ענין הלימוד זכות על הרשעים בענין של "חסידות" וכמוש"כ לעיל, ואכן אח"כ בסימנים קע"ח-קפ"א מבאר באריכות דמספרי תלמידי הבעש"ט הק' נמצא הרבה מבואר מפורש בדבריהם עניני קנאות ומה שנמצא באיזה מקומות עניני לימוד זכות על הרשעים, זה מחמת שאמרו כן לתלמידיהם ללמודם הדרך ללמד זכות בינם לבין קונם, ואף שהם כתובים בספר זה מפני שהד"ת נמסרו לתלמידיהם לפי שורש נשמתם בדרך תורה שבע"פ ואח"כ רשמו את הדברים להיות להם לזכרון, אבל אינם שייכים כי אם לבעלי מדרגא כמותם, וכן מצינו הרבה ענינים בספרי החסידות שנאמר בהם ענינים נשגבים השייכים רק לצדיקים כמותם (כגון ענין "העלות המדות" וכדו') וכדמפורש בכ"מ בספרי החסידות להדיא, ואעפ"כ נכתבים בספרים בסתמא, ועי' מסיים רבינו בס' קפ"ה שדרך הבעש"ט הק' נשתכח מהדור שאינם יודעים ומשיגים את עומק דרכם ומשתמשים בדבריהם לסלף ולהוציא מדבריהם היפוך כוונתם, זהו תוכן הענין בביאור הדברים בזה, ועי' בפנים דברי רבינו שהאריך בזה ואכהמל"ב כעת.

ו. עי' בקונטרס על הגאולה ועה"ת (ס' ס"ט) שביאר דברי האור האמת לענין מינים, אבל בפשטות דברי האור האמת משמע דקאי אף על סתם רשעים, וכמש"כ רבינו כאן.

ז. עי' בפיה"מ להרמב"ם לאבות (פ"א מ"ז) דרשע גמור כשעשה מעשה שאפשר לדונו לכף חוב, ויש צד אפשרות רחוק לדונו לרע, וכל הראיות מורות שהוא טוב אעפ"כ "צריך לשפטו לחובה", (והביאו רבינו בקו' עה"ג ועה"ת בס' ע"י). ועי' חפץ חיים (כלל ד' סעי' ז' ובאמ"ח ס"ק כ"ט) שהביא להלכה ד"ז. וציין עוד לשע"ת לרבינו יונה (שער ג' סי' ר"ח).

ח. ועי' כתב רבינו לעיל מינה (ס' קע"ו) שלא די שמלמדים זכות על הרשעים, אלא אף על אלו שנאמר בהם כל באיה לא ישובון, יע"ש בלשונו הק'.

ט. ועי' בקונטרס על הגאולה ועה"ת בסימנים ס"ז - ס"ט שמבאר רבינו היטב החילוק מרשעים גרידא שעליהם נאמר (ברכות י" ע"א) יתמו חטאים ולא חוטאים, אבל במינים ואפיקורסים נאמר (ע"ז כ"ו ע"ב) מורידין ולא מעלין, ואין מתפללין עליהם שישוּבו אלא אדרבה, מתפללים על איבודם, כיון דא"א להם התשובה, וע"ש עוד טעמים וביאורים בזה. ואי"ה בהמשך מאמרינו נבוא לבאר הדברים באריכות מדברי הש"ס והפוסקים בזה.

הרבה ענינים של קנאות ותוכחה מצאנו בספרה"ק "קדושת לוי"

ובסימן קע"ז כתב רבינו בענין דעת קדשו של הרה"ק מבראדיטשוב זי"ע בזה"ל:

ועיין בקדושת לוי מהקדוש מברדיטשוב זי"ע (בתחלת דרוש לפסח על המאמר כהא לחמא עניא) שהביא מאמר חכמינו ז"ל (ב"ב י"ע"א) בזמן שישאל עושין רצונו של מקום נקראין בנים, וכשאין עושין רצונו של מקום נקראין עבדים, וכתב על זה שאינו מובן, דכשאין עושין רצונו של מקום הם רשעים חס ושלום. והנה הלשון אין עושין רצונו של מקום אין ראיה דקאי על רשעים גמורים, אלא שאין עושין ומקיימין כמצווה, ואף על פי כן לא נחא ליה לקרותן אף עבדים למקום, אלא רשעים דוקא, ומכל שכן שלא קראם צדיקים, שלא היה מצדיק רשע חס ושלום, והרבה ענינים של קנאות ותוכחה מצינו בקדושת לוי, עכ"ל.

ובכן נבוא להעתיק בכאן כמה וכמה דוגמאות מדברי הרה"ק מבראדיטשוב זי"ע בענינים האלו.

בדרושים לחנוכה בא"ד כתב בזה"ל: ... ואם כן שעיקר הנס היה רק על שרצו להעבירנו מתורתנו הקדושה, והקדוש ברוך הוא ברוב רחמיו הצילנו מגזירה הזאת, מהראוי לכל אחד אשר בשם ישראל יכונה, לשום בשכלו להתמיד בתורתו יתברך, כי הם ימים ראויים לכך,

דהיינו שבכל חנוכה החל להאיר עלינו הארתו יתברך מתורתו, ולא לילך בקול משחקים כלל חס ושלום, ובפרט שראיתי היום שבעונותינו הרבים נפרצה פרצה באחינו בית ישראל לשחוק בקארטין, וקל בעיניהם דבר זה. אבל הווי יודעים שבכל קארט יש בודאי קליפה גדולה אשר לא ראויה להזכירה, סהדי במרומים שלא לדרוש כוונתי רק להסיר מכשול מבני אדם, דעו אחי ורעי כמה מכשולות יש בשחוק הזה. א', שבודאי בעת הזאת נשכח ממנו יראת ה'. ה', שבודאי נראה בעיני שהוא גזלן. הג', שמטמאים את עצמם בקליפות אשר אין ראוי להביא תוך הפה.

ובפרשת פנחס [בריש הפרשה] כתב בא"ד: ... הכלל, כי יש שאדם חס ושלום יעשה איזה עבירה מחמת תאוה, ויש חס ושלום שאדם עושה עבירה להכעיס בלא תאוה, ועל אלו נאמר (יהזקאל כ' ל"ח) הפושעים ומורדים, אשר אין להם תקומה כלל. אבל זה העושה מחמת תאוה יש לו תקומה, עכ"ל.

עוד כתב שם [בד"ה או יבואר בדין הוא] הכלל הוא, האדם צריך לעשות כל מעשיו במדת החסד, אבל באמת פנחס אף על פי שעשה מדת משפט, היה מדתו חסד גם כן, שמנע אותו רשע מלעשות רשעתו, וזה הוא החסד של הרשע כשמונעים אותו מלעשות רשעתו, וזהו בדין הוא, אף על פי שפנחס עשה דין, אף על פי כן ראוי ליטול שכרו:^א

י. וע"ע בקדושת לוי ליקוטים (בד"ה שנו חכמים) שהביא שם קושיא זו משם המגיד הקדוש ממעזריטש זי"ע, וז"ל שם, ולכאורה הוא תמוה הדבר, בזמן שאין עושין רצונו של מקום האין נקראים עבדי ה', יע"ש.

יא. ולעיל מיניה ביאר באופן אחר דפנתס אע"פ שקינא קנאת ה' צבאות היה מליץ על ישראל בינו לבין קונו, כדאיתא בגמ' (סנהדרין פ"ב ע"ב) וע"ז קיבל שכר ברית כהונת עולם, דכהונה הוא מצב החסד, וע"כ הוסיף כאן בפ"ה הנ"ל, דעצם הקנאות הוא ג"כ חסד ודו"ק.

וע"ע קדושת לוי בראשית (בד"ה רבותינו) שהביא את דברי הרבינו יונה (ברכות נ"ד ע"א) שצריך לעבוד את ה' בכל לבבך בשני יצריך, דהיינו להשתמש גם במצב הקנאה וכעס, לכעוס ולשנוא על הרשעים, ומבאר בזה בקדושת לוי שזה מאחז"ל (מדרש ב"ר פ"ב ס"ה) ויקרא אלקים לאור יום אלו מעשיהם של צדיקים, ולחושך קרא לילה אלו מעשיהם של רשעים, באיזה מהן חפץ יותר, ת"ל וירא אלקים את האור כי טוב, ופי' שזה ב' הדרכים שיש בצדיקים. יש שמדתם לקרב את ישראל (בתוכחת מוסר) בדרכי נועם, ויש שמשתמשים במדת חושך של רשעים, (וז"ל) פי' לא הרשעים גופא שבהם אין להם חפץ, רק מעשיהם וכו', כי במעשיהם אלו יכולים לעבוד הש"ת לשבר מלחמות עמל, ובעל כרחו מוכרח הרשע לשוב, בעשותו בהם נקמה שישפילם עד עפר, ואז מתחרטים ואומרים אלכה ואשובה (הושע ב' ט'), וכיון שבשני המדות של צדיקים ושל רשעים יכולים לעבוד את הש"ת, לזה שפיר קאמר באיזה מהן חפץ יותר עכ"ל, ומסיק שחפץ ה' "יותר" בדרך הראשון כי מדת הקב"ה הוא טוב וכמוש"כ (משלי ג' י"ח) דרכיה דרכי נועם עת"ד הק'.

וע"ע בליקוטים בביאורו על המשנה באבות (פ"ה מ"ט), שהביא גם שם הפירוש הנ"ל, ושם כתב בא"ד שהצדיק אשר עובד את הש"ת במדת כעס, מוליכים אותו אחר מותו דרך גיהנום "שיעלה את הרשעים", וע"ע שם בביאורו על גמ' (ב"מ פ"ד ע"א) דאמר ריש לקיש לר' יוחנן מאי אהגית לי וכו' מבאר גם שם שר"ל היה חושב לעבוד הש"ת במדת כעס ושנאה נגד הרשעים, ור' יוחנן למדו למדו להדריך את העולם להש"ת באמרי נועם יע"ש.

היוצא לנו מדבה"ק דבכל אופן לא שייך ללמוד עליו זכות באופן שיוכל הרשע להמשיך בדרכו הרעה, רק צריכים להוכיחו על

וע"ע בליקוטים עה"כ אוהבי ה' שנאו רע (תהלים צ"ז י'). וזלש"ק, מחמת שהם אוהבי השם יתברך, מחמת זה הם שונאים את הרעה, ולא מחמת מחשבה אחרת רק מחמת אהבת ה', גלל כן שומר נפשות חסידיו מיד רשעים יצילם, שמציל אותם מיד רשעים מכל המקטריגים, שאי אפשר לקטרג עליהם מחמת שנאתם, כי הוא מחמת אהבת השם יתברך עכ"ל.³

ובפרשת וארא בד"ה ויאמר משה, כתב בא"ד וז"ל: ...ויש בחינה אחרת, מה שהשם יתברך ברוך הוא ברוב גדלו מכרית ומגדע הרשעים שיכירו שמלכותו בכל משלה (תהלים ק"ג י"ט), כמו שיהיה אם ירצה השם לעתיד לבא, לאחוז בכנפי הארץ ולנער רשעי ארץ (ע"פ איוב ל"ח י"ג), והאלילים כרות יכרתון (תפלת ועל כן נקוה), והיה ה' למלך על כל הארץ (זכריה י"ד ט'), ויכירו כולם כח מלכותו. וזו אני אחרון דא חיר"ק כמו שהחיר"ק הוא למטה מהאותיות כך השם יתברך ברוך הוא ממלא כל עלמין (תיק"ז ת' ה') ותחות כל עלמין, רצה לומר שאפילו המדריגות התחתונים והם הנצוצות שנפלו בקליפה כולם יתבררו ויעידון כולם ששם ה' אחד ושמו אחד כמו שכתוב (צפניה ג' ט') אז אהפוך אל העמים שפה ברורה לקרוא בשם ה' ...

ועוד הפעם הודיע לו משה רבינו עליו השלום לפרעה המדריגה השלישית אני אחרון דא חיר"ק, במה שאמר לו בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ, כי עתה שלחתי את ידי ואך אותך בדבר ותכחד מן הארץ, ואולם וכו' למען ספר שמי בכל הארץ (ט' י"ד ט"ז), רצה לומר כמו

שאמרנו לעיל, שהשם יתברך מכרית ומגדע את הרשעים שיכירו כח מלכותו יתברך, ואפילו המדריגה התחתונה הם הנצוצות שנפלו בקליפה רחמנא ליצלן מוכרחים הם להכיר כח מלכותו יתברך. וזו שהודיע לו משה רבינו כי אין כמוני בכל הארץ, אפילו במדריגה התחתונה שם כבוד, ולית אתר פנוי מיניה, ובכל הארץ דייקא אפילו בארצות שם כבודו יתברך.⁴

ובספר זכרון לראשונים (ומובא בס' ילקוט קדו"ל בפ' ואתחנן) כתב בזה"ל: ועשיתם לכם פסל תמונת כל (דברים ד' כ"ג). אמר שהוא רמז על אותם האנשים הצבועים שהם ה'כל', אם באים בין חסידים הם מראים עצמם כחסידים, ואם בתוך פושעים מתדמים גם להם, ועושים לעצמם כל מיני תמונות, עכ"ל.

ובס' רמתיים צופים על תנא דבי אליהו, מערכת החידושי הר"ם (אות ה'), הביא מה ששמע מפ"ק בזה"ל: והענין שידוע כי סכנה גדולה הוא להתקרב להרשעים אפילו להעלות אותם, שלא ימשיכו את הצדיק ח"ו עמם, וכמו שאמר הבעש"ט ז"ל שמי שמפנה טיט אפילו על ידי כלים הרבה וארוכים, אי אפשר שלא יתזו עליו איזה לכלוכים, ויגיע מה שאירע לו עם הנוכל ש"צ ימ"ש. וכמו שאמר הרה"ק מו"ה חייקיל מאמדור על משנה (אבות פ"ה משנה ה') עשרה נסים כו', ולא אירע קרי לכהן גדול ביום הכיפורים. ולזאת היה מתירא משה מאוד לגודל טומאת פרעה. עכ"ל.

מעשו, אלא שיש ב' דרכים בזה, ומשמע דאירי שאפשר להוכיח בדרכי נועם, ואעפ"כ יש ג"כ דרך בצדיקים להתנהג עמו בכעס ונקמה כנ"ל, וזה ג"כ טוב, רק שיותר טוב בדרך הא' (אבל באופן שא"א להדריכם ע"י דרכי נועם, כגון שהם לצים שאינם מקבלים מוסר וכדו', או בודאי דרך השני הוא העיקר, וכנ"ל מד' קדו"ל בפ' פנחס, וכדלקמן בסיפורים על בעל הקדו"ל ז"ע)

ואין זה סתירה לחובת המחאה, שהרי אף לגבי שונאי ישראל שפירש הקדו"ל בכ"מ דמפלתם של רשעים הוא ממדת גבורה שבחסד (בפ' בשלח עה"כ ה' איש מלחמה, חנוכה קדושה חמישה, פ' בלק עה"כ לא איש קל, ועה"כ יאכל גוים צרו, ובריש פ' נשא, ובביאור כללות הניסים הרחיב הדיבור בזה יע"ש) ואעפ"כ מבאר בליקוטים עה"כ ברבות צדיקים ישמח עם וגו' (משלי כ"ט ב'), שיש ב' בחינות, הא' לשבר הקליפה ועי"ז יתרומם קרן ישראל, והב' לרומם קרן ישראל ועי"ז ממילא בא ההשפלה להשונאים, ועי"ז כתב שזה הוא העיקר אצל השי"ת שדרכו להטיב, יע"ש שהאריך.

יב. הרי דכל ששנאתו לרשעים בא לשם שמים, אין לחשוש ממקטרגים, כיון שבא לו מחמת אהבת ה', ועי' בפ' בלק בד"ה יאכל גוים שכתב בא"ד, וכן הם נוהגים עצמם עם השם יתברך, שמדה אחת נתחלקת לשנים, שעל ידי אהבתם לה' לידבק בו תמיד, שונאים דברים אחרים הגורמים ליפרד חס ושלום מאתו עכ"ל, יע"ש בכל דבריו ודו"ק.

יג. [הנה מש"כ "שברוב גדלו" מכרית הרשעים כמו שיהי' לעתיד שינער רשעי ארץ, דבר זה מקורו בפרקי דר' אליעזר (פרק ל"ד), וכ"ה בילקוט שמעוני (שמואל רמז קל"ד), ושם איירי ברשעים ברשעים מזרע ישראל, וכמש"כ בחרדים (פרק נ"ט) שאלו שאינם מתנהגים בארה"ק כראוי למקום הקדושה לא ישראו במוותם שם אלא "יגרשם חוצה ככלבים", ומביא ע"ז ע"ז הפרדר"א הנ"ל, והרי דמש"כ בקדו"ל בהרבה מקומות (כמצויין לעיל מקצתו, ובפרט בפ' בלק ד"ה לא איש קל) דהנקמה ברשעים זה מצד החסד, זה שייך גם ברשעים מזרע ישראל ודו"ק]

דרכו והנהגתו של הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע

ולהשלמת הענין נעתיק בכאן מספר "תפארת בית לוי" שהוא ליקט עובדות ומאמרים מהרה"ק מבארדיטשוב זיע"א ש"ל בשנת עטר"ת לפ"ק, ע"י חתן נכדו הגר"ר שלום גוטמאן ז"ל האבד"ק יאס ונכד להבעש"ט הק". וז"ל דבריו שם,

... וכלם העריצו והקדישו את רום ערכו, וכבדוהו ואהבוהו, ואף הוא היה מחבבם ומקרבן אצלו, אבל לא להנאת עצמו היה מכוין בזה צדיק זה, רק לשם שמים, וכמו שביאר תלמידו הרה"ק בס' תולדות אהרן (פ' תולדות) דיש כלל שלפעמים צריך הצדיק לקרב הרשעים יותר מאנשים כשרים, דאם ינוח את הרשע שילך כרצונו אז יאבד ברשעו, אבל לאיש ישר יש לחוש שלא ירום לבבו ח"ו, וכן נהג עצמו מ"ו הרה"ק דק"ק ברדיטשוב שהי' מקרב לאנשים אחרים וכו' ע"ש ...

גם היה מכלה קוצים מן הכרם, כי כשנודע שא' עשה בזדון לבו רעה לחבירו, אז נסה ברוחב חכמתו להעביר את האדם מרעתו, ולהטיב לבו, ע"י דברי חכמה ומוסר, וכנודע ועובדא ידענא, מעשה בסרסור קטן א' שראה בשוק ברחוב א' עגלה טעונה בסחורה, ואין לה קונה, וכן ראה גם ברחוב אחרת, וכאשר התבונן לטוב הסחורות עלה בדעתו שהי' טוב שהסוחרים יחליפו זא"ז, וכל א' יוכל למכור במקומו סחורה של חבירו, ויען ידע כי לא יכנסו דבריו באוני הסוחרים, כי אינם מכירים אותו לסרסור, ע"כ הלך לסרסור גדול ונודע, והציע הענין הזה, והוטב בעיניו, והתנו ששני הסרסורות יחלקו לחצאין, וכאשר נגמר הענין התחרט הסרסור הגדול, ולא רצה ליתן לו המחצה, ויקרא לד"ת לפני הרה"ק רל"י מב"ד, והרה"ק הרבה להוכיחו שדברו לא ישנה, ולא רצה, ופתח הרב פיו בחכמה ויאמר, דע כי אני הנני ג"כ כמין סרסור בין קוב"ה וישראל, ומלאכתי להוליך זכותם של ישראל למעלה, ולהוריד למטה שפע כל טובה, והנה ראיתי אצל ישראל ג' מיני סחורות שאינם להם לתועלת, ואדרבה עוד להזיק, והם, חטאים, עונות, ופשעים, ובשמים ראיתי ג"כ ג' דברים שאינם נחוצים שם, והם, סליחה, מחילה, כפרה, והשתדלתי לראות שיחליפו זא"ז, ובבואי לפני השי"ת אמר שאדבר קודם עם ישראל, ובדברי עמם, לא אבו לשמוע אלי, בטענם כי החטאים טובים להם, עד שהבטחתים שיוסיף להם הקב"ה עוד מין סחורה להנ"ל,

וביגיעה גדולה הצליח דבר זה ביד, ובבואי לפני השי"ת לבקש ההוספה, ראיתי מונה שם עוד ג' דברים שאינם נצרכים שם, והם, בני, חיי, ומזוני, ובקשתי את ה' שיתן להם זאת, ומלא מבוקשי, ובטרם יצאתי מלפניו, והנה ה' קורא לי, לוי יצחק רואה אני עד כמה אתה מתייגע עבור ישראל, הודיעני מה יהי' שכרך, והשבתי מישראל איני מבקש כלום, אבל ממך אקוד, לקבל שכר, והשיב לו זה יהי' שכרך, שאלו הג' מינים בני חיי ומזוני שהוספתי ע"פ מבוקשך, יהי' מסורים בידך ליתנם ולנוטלם למי וממי שתרצה, לכן אתה הסרסור, **אם תשמע לי יהי' לך חיי ואם לאו יהי' ההפך, ואעפ"כ לא אבה שמוע והלך בחרי אף לביתו, ותיכף נחלה והגיע עד שערי מות, ואז שלח לבקש סליחה מהרה"ק ולקיים הפסק.**

וכשראה שהאיש הוא קשה עורף ואי אפשר להחזירו למוטב, היה מוכרח לבערו מהעולם, התמנות הרב ר"מ הורוויץ בק' שעפס, הי' ע"פ השתדלות הגה"ק מבארדיטשוב, וכשהי' בא לק' שעפס, הי' שואל להרב ר"מ, נוא מאיר'ל האב איך דיר גיט נארייעט, וסיפר לו שיש לו עגמת נפש מאיש א' שרודפו ומוסרו בערכאות, ובבוקר כשהתחיל הרה"ק מב"ד לומר יגדל בנוסחו, הודיעו לו שבא האיש, וכשהגיע הרה"ק מב"ד לחרוז גומל לאיש וכו' יתן לרשע רע וכו', הראה באצבעו נוכה פני האיש, ואחר זמן מועט חלף לו האיש.

פ"א בא לפניו איש א' מאנ"ש, וסיפר לו איך שאיש א' השיג גבולו, שהוסיף להאדון מכרמו ושכרו, ואמר לו הרה"ק דע לך כי לא יעלה בידו לכנס בכרם שלך, וכן היה שטרם נכנס אבד עצמו לדעת רחל"צ.

כללן של דברים, הוא היה איש אלקים קדוש נאזר בגבורת קודש ובהתנשאות הנפש למעלה מן הטבע, ובו ראו כל בשר, כי הצדיק גוזר והקב"ה מקיים, ונתקיים בו ותגזר אומר ויקם לך (איוב כ"ב כ"ח), כי הי' איש קדוש, הוא קדוש ומעשיו קדושים, וכל התנהגותו הי' קדוש ע"פ התורה והמצוה וכאשר בארנו מעט למעלה. ונוסיף לבאר עוד בעזה"ת, עכ"ד.

הרי לך כמה דוגמאות מספר הק' "קדושת לוי" ומשאר מקורות נאמנות השופכים אור על דרכו והנהגתו של הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע, וכדברי רביה"ק זי"ע.

ואי"ה בגליון הבאה נחזור לביאור היסודות בזה ממקורות הש"ס והפוסקים כאשר יעדנו תחילה.